

	ЯРИНА ВИННИЦЬКА автор		ЮЛІЯ ТАБЕНСЬКА художник		
<i>Мойн Бабцял, Марії і Марії, і усім, хто за ними</i>		ДМИТРО ОСИПОВ ідеолог			
		<i>Мойн Софійці</i>			
				КОВЧОГ Львів – 2019	

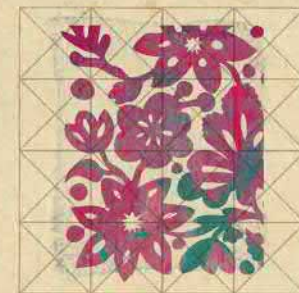
СКРИНЯ РЕЧІ СИЛИ

НЕГАТИВЪ СОХРАНЯЕТСЯ
241

*#paradise city,
where the grass is green
and the girls are pretty*

#речі родом з «кращого» світу

Арт-бук «Скриня. Речі Сили» – це спроба систематизувати те, з чого колись складався світ наших бабусь і що невблаганно зникає з нашого життя, наче міфічна Атлантида. Речі ужиткові, але настільки прекрасні, що мимоволі погоджуєшся із визначенням «неземна краса». Вони справді родом з «кращого світу» і служать нам порталами у *«paradise city where the grass is green and the girls are pretty»**

Ми об'їхали цілу країну у пошуках народних скарбів та уклали список українського *must-have*: того, що повинно бути у серці і в хаті кожного українця. Зібрали і акуратно посклали у скриню-ковчег, аби врятувати від глобалізаційного «потопу» і повернути у наші домівки.

Це речі не прості, а чарівні...

Це речі Сили.

З ними у домі стає добре, за-тишно... бо ви опиняєтеся «за-тишею».

#наповни скриню – наповни себе

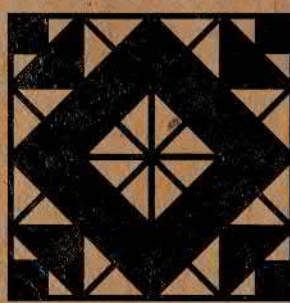
* «...місто-рай, де дівчата красиві і зелена трава» (пер. з англ.) – цитата з пісні «Paradise City» американського гурту «Guns N' Roses».

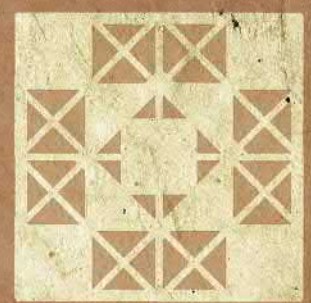
1
2
3

В
Р

4
5
6
7

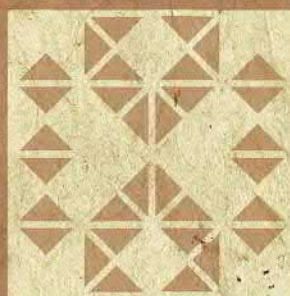
СКРИНЯ

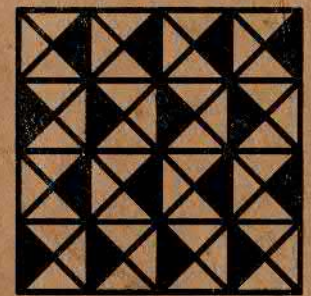
ІКОНИ

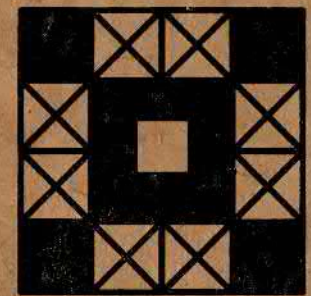
РУШНИКИ

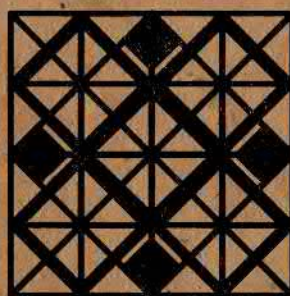
ЋРІЙЦІ

КЕРАМІКА

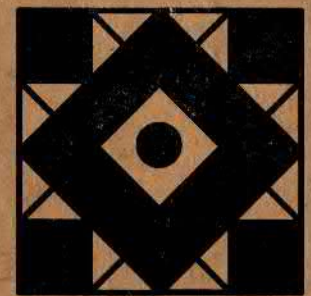
КИЛИМИ

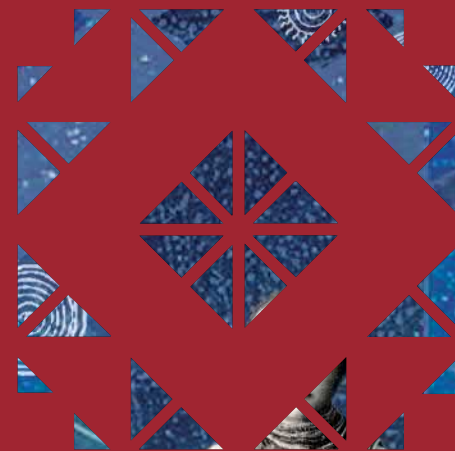
СОРОЧКИ

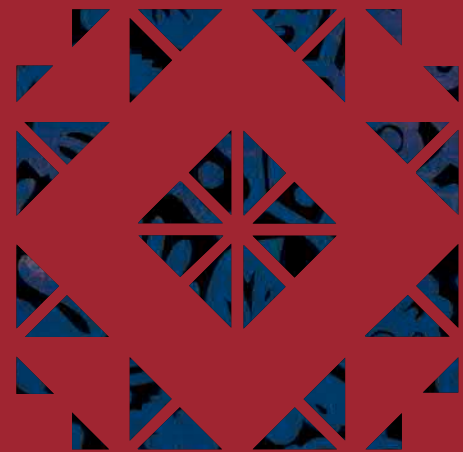
ПЛАХТИ

НАМИСТА

СКРИНЯ

#весь дівочий космос
у скрині

#головне, скриня мала бути гарною,
такою, щоб «аж очі вбирала»

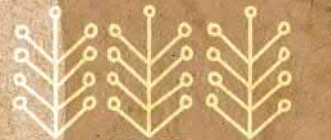

СКРИНЯ. ДІВОЧИЙ КОСМОС

Простий ящик, збитий із букових, липових, березових чи вербових дощок, силою дівочих мрій перетворювався на сакральний ковчег. Скриню починали ладувати невдовзі після народження доньки. І поки доня піростала, її скриня поступово наповнювалася полотном, вишиваними сорочками (їх могло бути до 30–40), рушниками, кораями, мальованими пацьорками, дукачами, щоб потім стати головним персонажем народного весілля, коли в неділю по обіді її, скриню, урочисто всім селом перевозили у дім молодого.

Найчастіше скриню купували на ярмарку. Жителі Східної України пильнували, щоб вона була розмальована барвистими квітами. Часто на скринях зображали *козака* *Мамая* з бандурою в руках та люлькою в зубах. На Гуцульщині скрині прикрашали різьбленими геометричними візерунками, використовуючи для цього спеціальний різець – *фуджук*. Але головне – скриня мала бути гарною, такою, щоб «аж очі *вбирала*». Існувала навіть окрема професія – *майстер-скринник*. Зазвичай чоловік скриню майстрував, а його дружина чи донька її розписували. Жінки робили це «з голови», тому малювання скрині, як і все народне мистецтво, перетворювалося на суцільну імпровізацію. Своїми скринями особливо славилась Полтавщина, а ще Чернігівщина та Слобожанщина. Відомими осередками виготовлення скринь були Лебедин, Котельна, Ніжин, Васильків, Глухів, Чигирин. Тамтешні скрині на чумацьких возах часто мандрували за сотні кілометрів від місця свого народження.

Скриня була хранителькою не тільки родинного добра, а й сімейних таємниць. На віку – верхній частині скрині – господиня часто вела літопис родини: хто сватів засилав, коли донька народила, коли корова отелилася, скільки мішків пшениці намололи тощо.

Яремчуки та
Кононенки
сватів засилали

Марійка та Михайло
побралися (1897)

Волів у Сорочинцях
купували

взилку помер батько

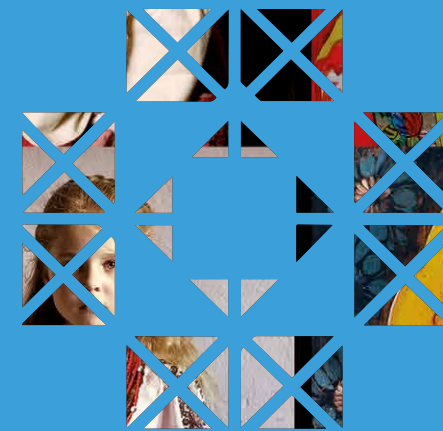

на Спаса
народилась
Ярка

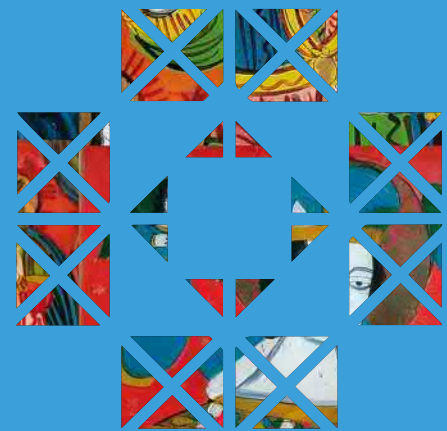
Мальована скриня, привезена чумаками, прикрашена магічними знаками, квітами і райськими пташками, зберігала в собі не просто особисті речі дівчини, а весь її *дівочий космос*. Можна підняти віко скрині і провалитись, як Аліса, у чарівний світ українського народного мистецтва.

P.S. Ми не претендуємо на енциклопедичну повноту інформації, адже зібрали свою скриню з тих речей, які трапилися нам на шляху і нас причарували. Цим арт-буком ми спонукаємо вас вирушити на пошуки власних скарбів і укласти скриню відповідно до вашого регіону, сімейної спадщини чи особистих уподобань.

ІКОНИ

ХАТНЯ ІКОНА. ОЛЮДНЕНІ БОГИ

Ікони бувають церковні та хатні.

Канонічні й строгі живуть по церквах, а живі, нестандартні, з емоціями і рожевими щічками на святих ликах оселялись колись у кожній українській хаті на покуті, вкриті найкрасивішим рушником — божником. На них маленький Ісус поставав веселим вгодованим хлопчиком, Марія — пишногрудою рум'яною жінкою у вишиванці, Варвара — у вінку зі стрічками на голові, а Святий Юр — підперезаний яскравим домотканим поясом.

Народні ікони мальовані дзвінкими фарбами і щедро прикрашені. Але не золотом і сріблом, а ружами, яблучками і фольгою з цукерок. Це ріднить їх із вишиванками і скринями, приземлює й оживлює — вони тутешні, свої, на відміну від холодних і відсторонених ортодоксальних ікон.

Домашні образи звалися просто — «богами».

Попит на непрофесійне сакральне мистецтво задовольняли малярі-самоуки — сільські богомази. Саме ці безіменні художники виконували індивідуальні замовлення до хрестин, весіль, входин у нову хату, іменин. Вони зображали власну версію невидимого світу, малюючи образи на дошках, полотні чи склі. Часто писали їх із себе, своїх рідних та односельців.

Окрім Богородиці з немовлям, популярними були святі Миколай, Юр, Варвара, Катерина, Параскева-П'ятниця — покровителі різних сфер домашнього господарства, а також іменні ікони — по одному особистому охоронцеві на кожного члена сім'ї. Той факт, що святі ставали заступниками різних господарських робіт та ремесел — Юр, до прикладу, завідував скотарством і опікувався вівчарями, Варвара з Параскевою переймалися вишивальницями та їхніми витворами — робило їх членами родини, позбавляло суворої неприступності небожителів.

До хатніх ікон молилися перед споживанням їжі та перед сном. Їм довіряли найсокровенніші таємниці. Ними благословляли молодих до шлюбу і давали синові у військовий похід. Розквіт хатньої ікони припав на ХІХ і відійшов на початку ХХ століття з появою олеодруків та фоторепродукцій.

#живі ікони

#а у вас є іменна хатня ікона?

#гуцульська ікона

намальована на склі

багато дзвінкої червоної барви, тому ці образи ще називали «червоними»

центральне місце у народному культі Гуцульщини належить образу Святого Миколая (саме до нього зверталися у всіх земних напастях)

важливим був також і Святий Юр — покровитель скотарства, адже успіх цього промислу був для горян питанням життя і смерті

улюбленицями були Діва Марія, св. Варвара і Катерина

#буковинська ікона

- горизонтальна
- виконана шаленими яскравими фарбами, зокрема червоно-помаранчевою, ультрамариновою, салатною, жовтогарячою вохрою
- багатсюжетна — важливі для буковинця небесні патрони зображені поруч, як на церковному вівтарі
- найпопулярніший сюжет — *Розп'яття* (зазвичай з пристоячими Марією та Святим Іваном Євангелістом)
- кожний вільний клаптик дошки пишно декоровано розетками, сонечками, зірками, галузками

#чернігівська ікона

- яскравий приклад поєднання народного стилю і барокової церковної традиції
- поясне зображення святого на всю площину дошки 40×50 см
- навколо голови святого обов'язково — широкий жовтий німб
- обрамлення ликів святих стилізованими квітами з великими пелюстками — півоніями, трояндами, мальвами або й вигаданими самими майстрами-іконописцями
- ікони з Богородицею найпопулярніші — Богородиця Почаївська, Троєручиця, Охтирська
- поширеним також був неканонічний сюжет Господь Саваоф

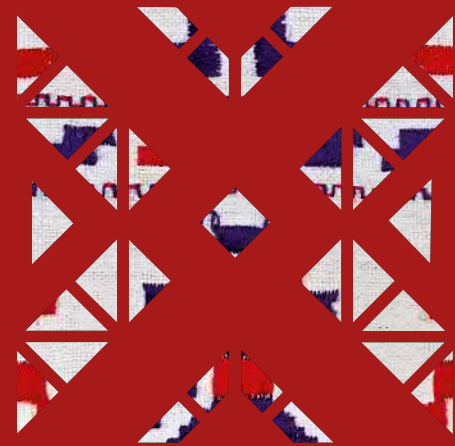
**#неканонічний
Господь Саваоф**

«Не може людина живою бути, якщо побачить лице мое» (Книга Вихід, 33). Але сміливим богомазам із Чернігівської губернії це вдалось.

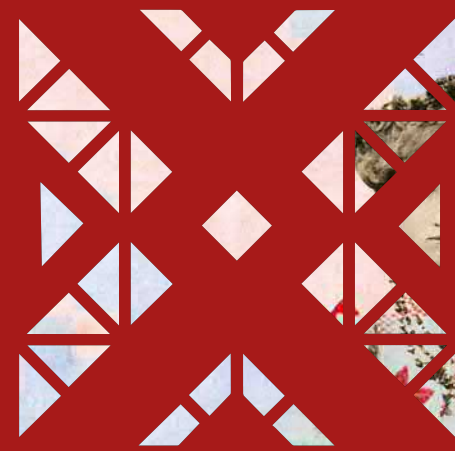
**#чудотворна
Богородиця-Троєручиця**

У народі вважали, що на цій іконі Богородиця «двома руками Христа обіймає, третьою — нам помагає», тому чудотворна.

РУШНИКИ

РУШНИК ДОВЖИНОЮ У ЖИТТЯ

Він був поруч від народження і до самої смерті: на чистий білий рушник приймали новонародженого, на вишитих — опускали домовину до ями. А ще сватання, весілля, будівництво нової хати, проводи до війська — все у житті українців відбувалося за посередництва кусня полотна шириною 40-60 см, довжиною до 3-4 метрів, вкритого магічними візерунками.

Були *рушники-божники* для ікон, *рушники-хлібники*, у які загортали хліб. Наречена вишивала з десяток собі на весілля — з найтоншого, найбільшого полотна, найдорожчими червоними нитками, яких навіть на сорочки шкодували: для молодого, сватів, друзів, під коровай, під ноги. Хрещена дарувала червоного рушника хрещенику на красну долю (так, щоби без жодного чорного стібочка). У нього загортали немовля, несучи до церкви, а потім берегли впродовж усього життя. І не дай Бог його віддарувати чи викинути — доля зломиться. Шмат полотна мав бути суцільним, в жодному разі не зшитим, бо доля буде такою ж — перерубаною навпіл.

Жінки ніколи не бралися до вишивання рушника зопалу. Завжди з молитвами, у цілковитій тиші, таємно, щоб ніхто не бачив їхньої роботи. Кожен край вишивали знизу вгору. Ніколи не перестрибували від одного до іншого, а покривали полотно візерунками послідовно. Ніколи не випорювали помилки, щоб не вносити руйнації у життєвий потік. Тому старі рушники часто асиметричні, а відтак — живі.

#живі рушники

#рушник довжиною у життя

Bernones Ebe sancti
noni de sanctis.

Дерево Життя, Світове Дерево, Дерево Роду — центральний символ українського рушника.

Зображає Космос або вісь Всесвіту: корінням сягає витоків, а кроною підпирає небо. Росте крізь три царства — підземне, земне, горішне. Перебуває поза часом — об'єднує минуле, теперішнє і прийдешнє.

Має яскраво виражену центральну верхню квітку, яка символізує *Вогонь Життя*. Її оберігають двійко ангелів або пташок. Часто такими ангелами-хранителями виступають предки, що з іншого Світу пильно стежать, аби ніщо не зашкодило Дереву Роду.

*Райське деревце над раєм стояло,
Квіттю проквітло, немного зродило,
Венцей не зродило, як дві ягідочки:
Перша ягідочка — молодий Василько,
Друга ягідочка — молода Марися.*

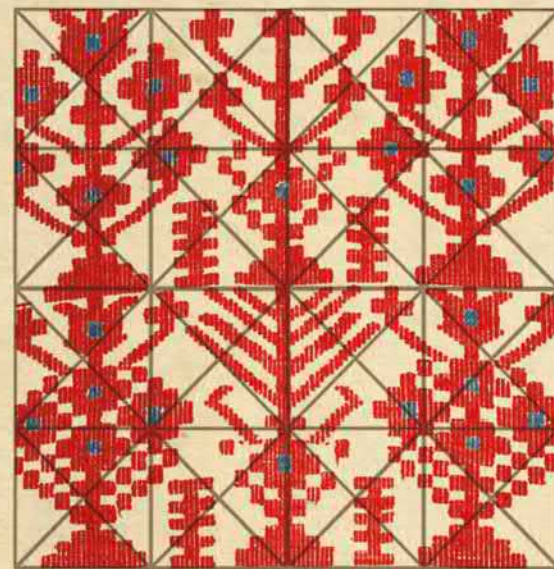

*#кумачеві рушники
на красну долю*

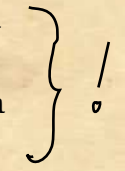

#королевецкі рушники

Ткані червоним по білому (зрідка навпаки) з монументальними візерунками – птахами, церквами, Деревом Життя, берегинями. Дуже поширеними були так звані «орляні» рушники – з двоголовим орлом.

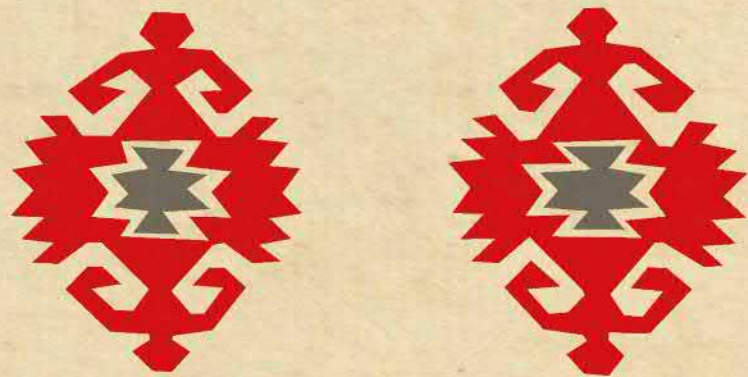
Місто Королевець Сумської області здавна вважається центром ткацтва. Ткацький промисел розвинувся тут одразу після заснування міста 1601 року Божого. 1863 року у Королеві налічувалось 208 ткачів. Історія залишила нам деякі імена. Прочитайте їх уголос:

Настя Іваницька
Петро Бідний
Лаврентій Ринда
Євтихій Ринда.

кропевецкий тканый рушник

мокоша...ша...ша...шшш...

пожипоцоу ппсапльваіотъ ппсацоцо
псапльваіотъ ппсапльваіотъ ппсапльваіотъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

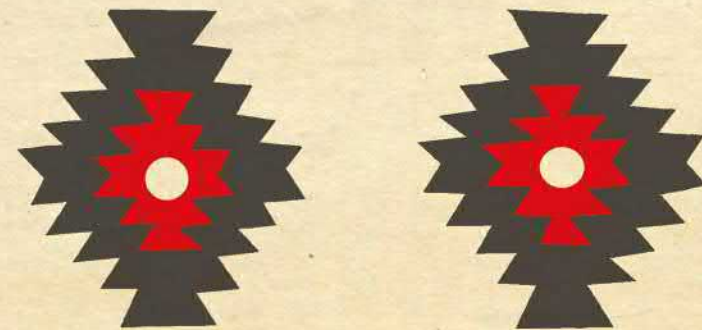
існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

існпъ шпнпъ

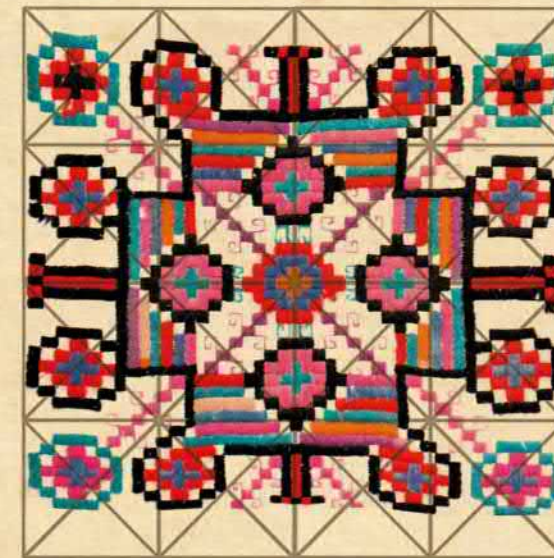
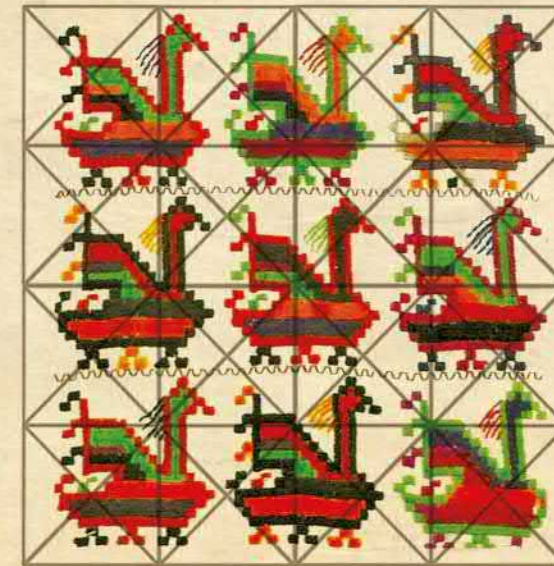
#поліські рушники

Ткані з грубого конопляного полотна, домінуюча барва — червона.

На Поліссі зафіксовано звичай колективного виготовлення рушників за день або ніч. У разі епідемії чи якогось іншого лиха (засухи, повені) всі жінки села збиралися гуртом і упродовж однієї ночі ткали рушник. Мовчки, з молитвою. Ніхто не мав права піти, допоки роботу не буде закінчено. Також матір у разі хвороби дитини виготовляла такий «безперервний» обітний рушник. Його потім обов'язково жертвували церкві для ікон Богородиці.

#сакральна геометрія поліських рушників

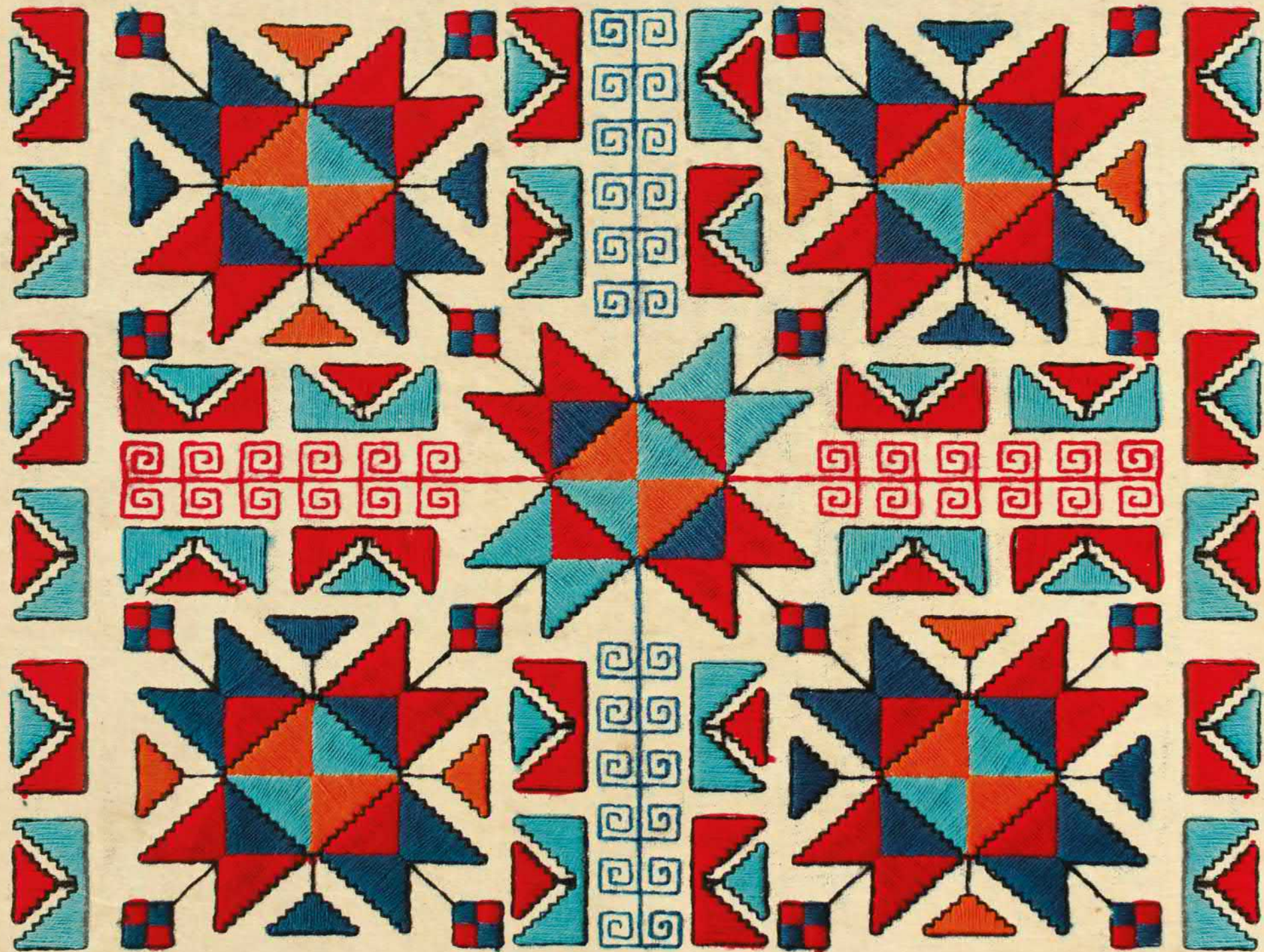
#психоделічна вишивка Східного Поділля

Вишивкою особливо славилися придністровські села Вінничини та деякі райони Одеської області, зокрема Студена, Клембівка та Городківка. Клембівка відома ще й тим, що рушники там вишивали не лише жінки, а й чоловіки. Серед них – знані в 1940-х роках майстри *Сергій Довгань* та *Олексій Куштар*.

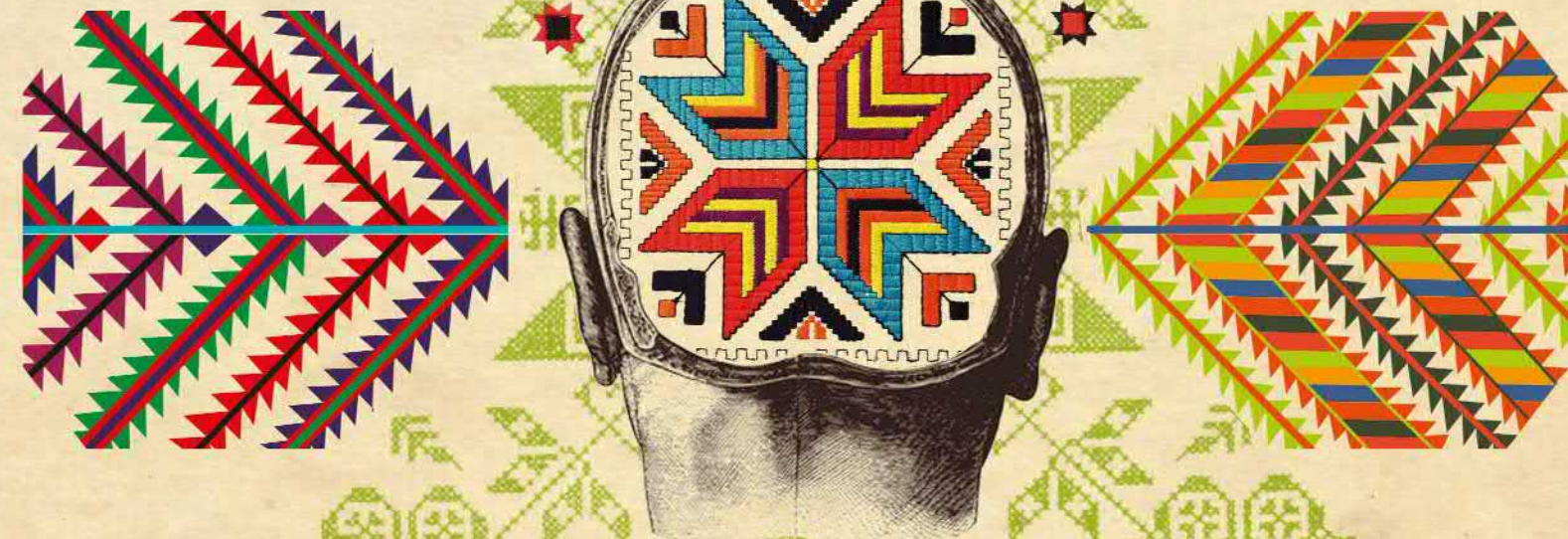
Опуклі, рельєфні ряди, виконані технікою *качалочки* або *шпатівка*, вовняними нитками неймовірних кольорів, складаються у якісь «нетутейші», інопланетні, магічні композиції. Разом із чудернацькими звірами та жіночими божествами вони нагадують радше уривки снів, міфів чи ЛСД-подорожі за межі реального світу та звичного стану свідомості.

Колись рушники виконували функції образів – служували такими собі полотняними іконами. Їх розвішували у священних гаях і за допомогою вишитої на них сакральної геометрії спілкуватися з невидимим світом.

Полотняні ікони – саме таке відчуття виникає, коли розглядаєш ці давні рукотвори. А ще здається, їхні візерунки живі, наділені самосвідомістю і розглядають нас так само, як ми їх.

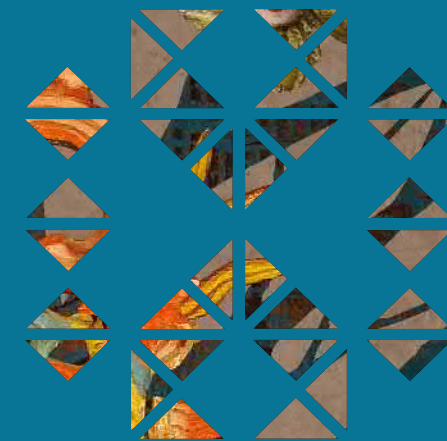
*Психоделічні рушники
Східного Поділля*

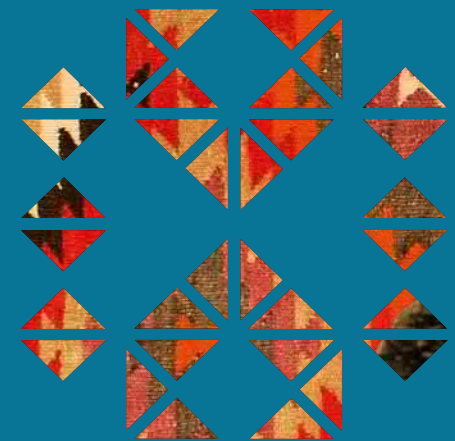
*"...Всесвіт стає тайною, яку треба пережити,
а не загадкою, яку треба розгадати".*

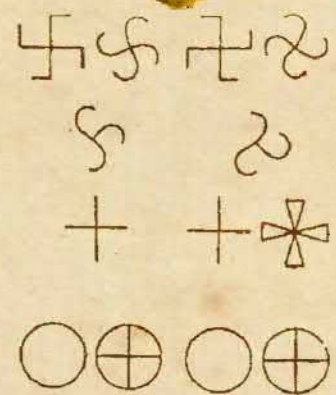
*Станіслав Гроф
засновник трансперсональної психології*

ҒРІЙЦІ

ТРІЙЦЯ. МАГІЧНИЙ ГУЦУЛЬСЬКИЙ СВІЧНИК

Трійці – різьблені з дерева, пишно декоровані трисвічники, поширені на Гуцульщині та Покутті. І то лише в окремих селах: Брустурів, Космач, Шипіт, Шешори, Великий Ключів, Старі Кути, Жаб'є, Видинів, Джурів, Корнич, Микитинці, Чорний Потік та деякі інші. Втім, попри дуже обмежений ареал поширення, трійці стали унікальним явищем традиційної української культури.

На той час (сер. ХІХ – поч. ХХ ст.) трійця була дорогим задоволенням і входила у топ-три атрибути заможності разом із мальованою гуцульською керамікою та жіночими прикрасами: коралями, згардами і венеційським склом. Коштував такий підсвічник чималих грошей – 5 корон (аналог вартості цілого воза фуражного корму чи великого порцелянового сервізу).

Трійці використовували на Різдво, особливо під час Йорданського водосвяття — ними зустрічали колядників на порозі, з ними йшли на Водохреща і запаленими опускали у річку. Також трисвічником освячували наречених під час шлюбу, виганяли злих духів з хати, знімали вроки та вчиняли інші магичні дії.

#дівочі ворожіння

Олекса

Петрунво

Михась

Андріаш

КОНґ
АІ. ПТІКНО.
НІЖВОТА ПЛАНІА
НАМ. ІНШАНЖ

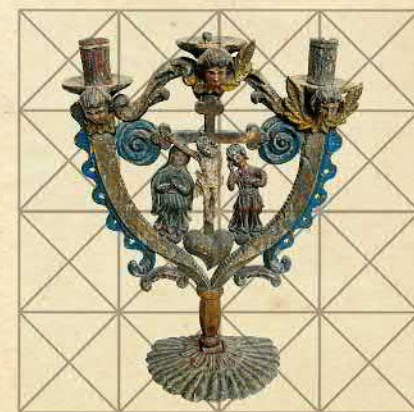

Стояк на підставці та підковоподібний корпус із трьома лійками для свічок — оце і все. На маленькому клаптику, що утворився між підковою і горизонтальною поперечиною, виростало ціле культурне явище. Гуцульським майстрам вдалося наповнити цей простір фантастичними формами, барельєфними композиціями з використанням сріблення, золочення і багатой поліхромії, прикрасити дзвіночками-дармовисами і перетворити просте дерево на чарівне.

Подіють, ніби трійця — магійний підсвічник, що сповнює бажання...

#триця Параджанова

ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ

«Я... вивчав храми, ходив на хрестини, на похорони. Все, що бачите на екрані, було насправді. Так, як плачуть гуцули, ніхто не може плакати. Це був рік, прожитий біля вогнища, біля джерела натхнення. Це незвичайний край, який треба пізнавати й вивчати у всій його чарівності».

С. Параджанов

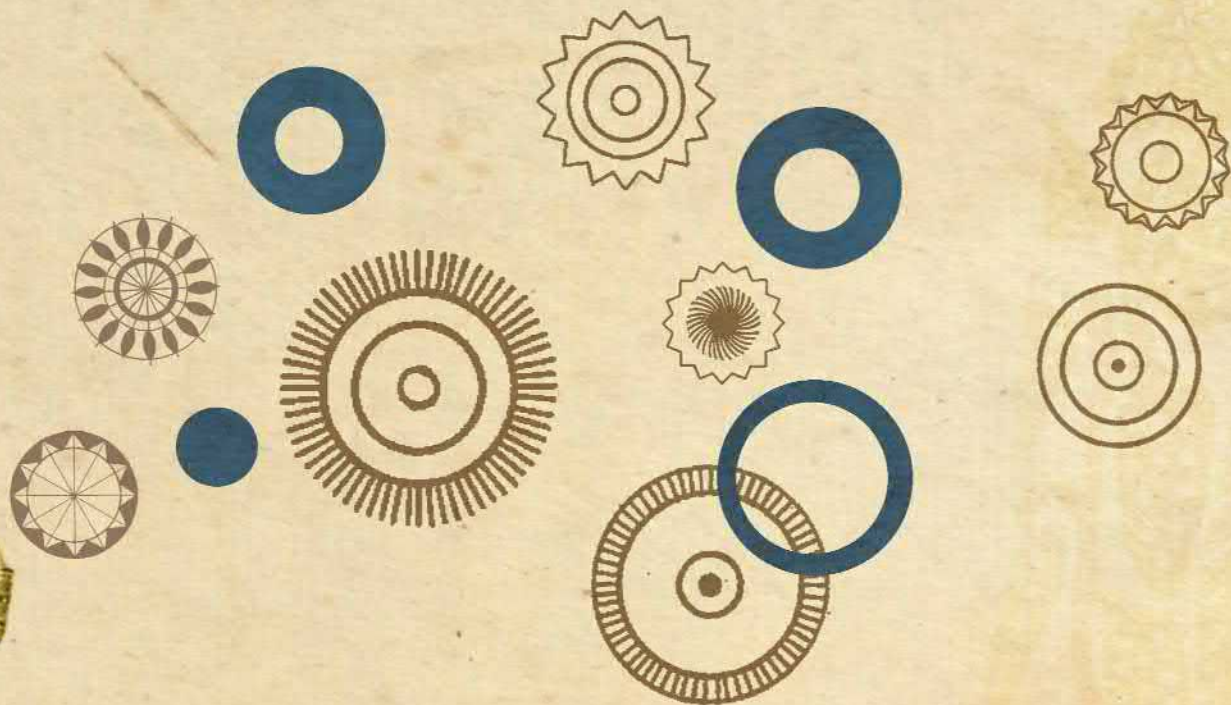
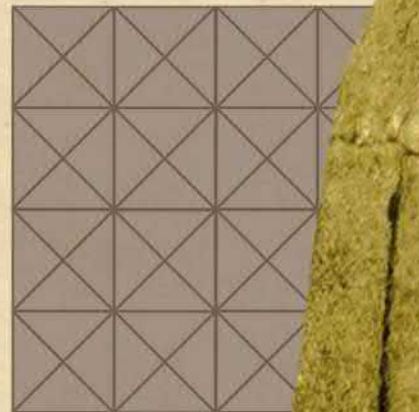
ФІЛЬМ Тіні забутих предків

РЕЖЕСЕР Сергій Параджанов

СЦЕНА

КАДР

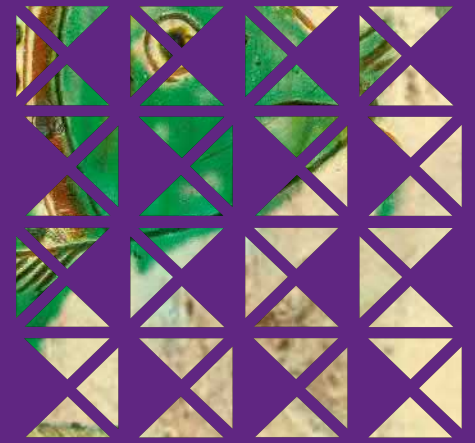
ДУБЛЬ

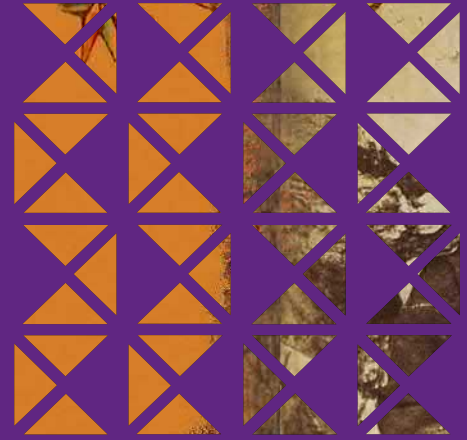
Гуцульське сонечко — найзагадковіша трійця з центральною фігурою у вигляді сонця з людським обличчям.

#культ бога Сонця — Дажбога

ΚΕΡΑΜΙΚΑ

КЕРАМІКА, ЗАМІШАНА НА СОНЦІ

Якщо «не святі горшки ліплять», то вже напевно близькі родичі самого Творця. Щось біблійно-старозавітне є у процесі творення руками різних пластичних форм із земної глини. Тому гончарі завжди були обраною кастою ремісників-підрядників самого Бога.

Україна – «різнокольорова» земля, багата на глину різмаїтих відтінків – білу, рожеву, охристу. Осередки гончарства з'являлися там, де знаходили найбагатші поклади доброї глини. Серед найвизначніших гончарських центрів – Гуцульщина, Сокальщина, Західне і Східне Поділля, Полтавщина, Полісся, Закарпаття.

З часів передмінойської кераміки Трипілля українці взяли місити цю глину і випалювати з неї горщики, глечики, боклаги, миски, куманці, гладунці, кахлі, кухлі, окарини, свищики, свічники, півники, коники, і покривати їх архаїчними символами, рослинними орнаментами, чудними звірами, образами святих, солдатів австро-угорської армії чи навіть сороміцькими сценками.

Жоден ярмарок не можна було уявити без гончарних виробів. Вони тяглися довгими рядами, і там було все – від маленьких свистунців до велетенських макітр.

#гуцульська «сонячна» кераміка

Центром гончарства на Гуцульщині є містечко Косів та село Пістинь. Для мешканців довколишніх сіл це ремесло стало основним джерелом прибутку.

Гуцульські майстри виробили свій виразний самобутній стиль — полив'яні кахлі та миски, розмальовані зеленою і жовтою фарбами, здавалося, замішані на весняному сонці. Квіти, тотемні тварини, люди, святі та цілі побутові сценки з'являлися на кахлях завдяки унікальній техніці — *ритування* або *гравіювання*. Це коли попередньо випалений виріб, покритий білою глиною, з узорами, нанесеними за допомогою шила, розмальовували фарбами, глазурували та випалювали вдруге. А ще гуцульська кераміка впізнавана за *колоритними пат'юками*. Спершу може здатися, що це помилка непрофесійного майстра. Але насправді так проявляється унікальний почерк народного генія, що робить ці вироби такими особливими.

Полив'яні тарелі зберігали у миснику над дверима — їх використовували лише за особливої okazji на великі свята. А піч... а про піч буде окрема історія.

У тьмяній гуцульській хаті з маленькими віконцями та низькою стріхою ці яскраві кахлі й миски дійсно виконували «сонячну» роботу, радісно виблискуючи у відповідь на кожен промінчик, що потрапляв на них знадвору чи з печі.

Гуцульська кераміка мала попит навіть у румунських та угорських землях. А ще, кажуть, сам цісар Франц-Йосиф I замовив собі піч у відомого майстра Олекси Бахматюка.

#кахлі Бахматюка

#окрема історія про гуцульську піч

Історія гуцульської печі схожа на казку про Попелюшку. Бо це історія про те, як проста глиняна мазанка перетворилася на пишно вбрану королівну. Посеред скромного селянського житла кахляна піч з фризами і карнизами виглядала дійсно по-королівськи розкішно.

Верхні чільні місця посідали кахлі з релігійними сюжетами – Варвара з Катериною, Юр із Миколою. До них молилися, як до ікон. Поруч – царівний сад з жар-птицями. А в тому саду на одному стеблі квітнуть соняхи, дзвіночки та лілії. Нижче – орач з люлькою, мисливець із рушницею, вівці й когути: все, з чого складалось і від чого залежало життя гуцула, гріло його піч і серце.

Якщо довго дивитися на кахлі гуцульської печі, то вони оживають. І стає зрозуміло, звідки патйоки –

#гуцульські кахлі живі.

Вони, ніби машина часу, втягують нас у світ періоду Австро-Угорської імперії, коли ще ходив прямий потяг Львів-Венеція. І ось... ади, ти вже вбралася у кіптарь, дзілінькотиш зґардами і дукачами, ік вівці на полонині, яфини, ік цукерки, топлісі у роті, і ти танцуєш у корчмі з чугайстрами, чуїш, ік машируют шандери, ік Іванко кличе своєю Маріку, а Параджанов кажи «знято».

#кераміка Шаргород

#миски Стотрича

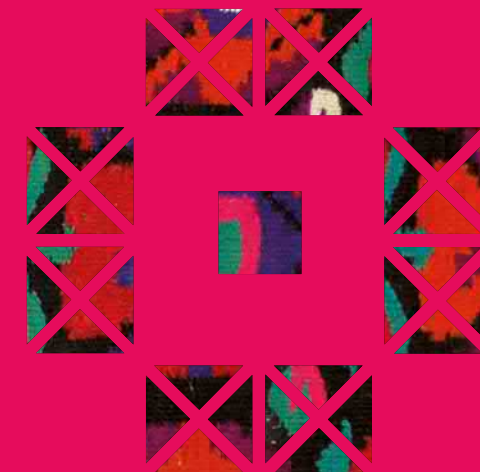

Котилася торба з горба,
А в тій торбі раки.
Та я тебе, моя мила,
Пригорну до ср... серця

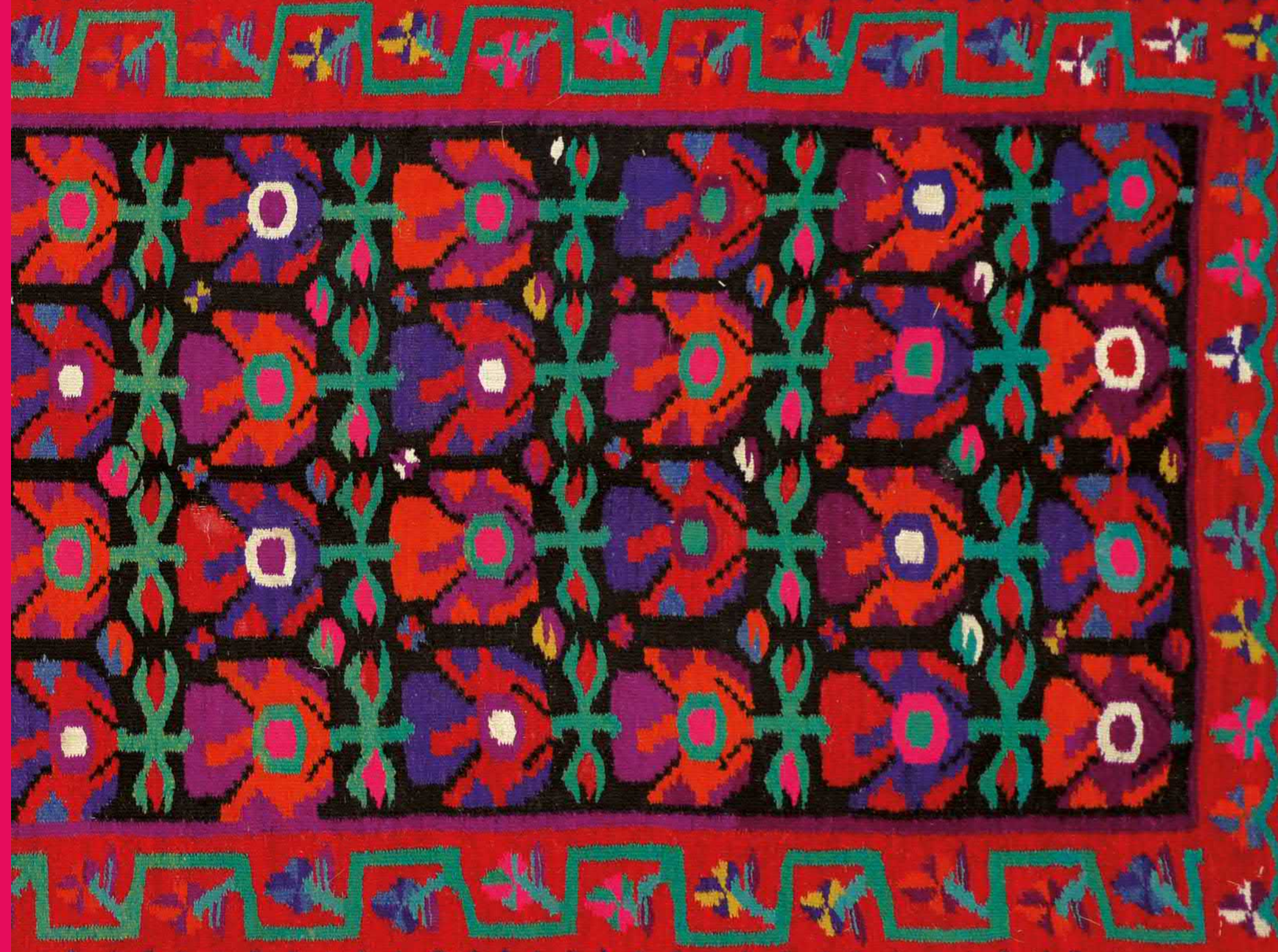
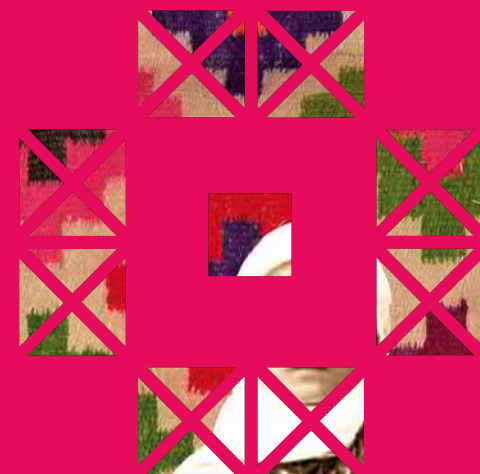
Ой дівчино, дівчинонько,
Шляк би тебе потрафив.
Та-с ми дала напівперек,
А я не потрафив.

КИЛИМИ

КИЛИМИ. САКРАЛЬНА ГЕОМЕТРІЯ

Ткацтво — ремесло давнє як світ. Килими згадують-ся у найдавніших літописах, думах і колядках:

Застеляйте столи, та все килимами...

Наші предки вважали процес ткацтва аналогічним до світотворення: хрест, що лежить в основі світу, є основою килима і утворюється переплетенням двох ниток — *основи* і *піткання*. Тому й богиню долі часто зображали у вигляді жінки, що тче і ниткою пов'язує людину з Творцем.

Покровителькою ткацтва у слов'ян була *Макош*. Пізніше її функції перейняла Свята Варвара. Жінки-рукодільниці перебували під її особливою опікою, а матері зобов'язані були навчити дівчаток прясти, ткати, вишивати та ставитися до цієї праці як до священнодійства.

Ці килими чарівні, навіть якщо не літають. Вони досконалі, а тому можуть викликати заздрість богів (через це ткалі навмисне збивали візерунок, вносячи помилку у свою ідеальну геометрію). Їхні візерунки впливають на свідомість, як психотропна зброя, активуючи архаїчні пласти якоїсь давно забутої знакової системи.

Геометричні орнаменти вважають найдавнішими. Це перша знакова система, що зафіксувала архаїчні знання про світ. Її візерунки — як молитва, як родова пам'ять про щось дуже важливе, що ми колись давно знали, але забули. Тому ще донедавна на Гуцульщині існувала заборона на внесення будь-яких змін до традиційних орнаментів. У такий спосіб намагалися не спотворити зміст молитви, виписаної на килимі, сорочці чи яйці. Найпоширенішими фігурами сакральної геометрії були *ромби, хрести, зигзаги, трикутники, розетки, квадрати, свастики, меандри*. Вони допомагали означити все, що означенню не піддається, — нескінченність, вічність і те незриме, що зв'язує «цей» і «той» світи.

№ 105 (1)
"Verstak" (werkstatt) de Tisserand, Borispol (Gouvernement de Poltava)
"Verstak" (werkstatt) de Tisserand, Borispol (Gouvernement de Poltava)

Offert par M. S. Reclus

№ 105 (1)

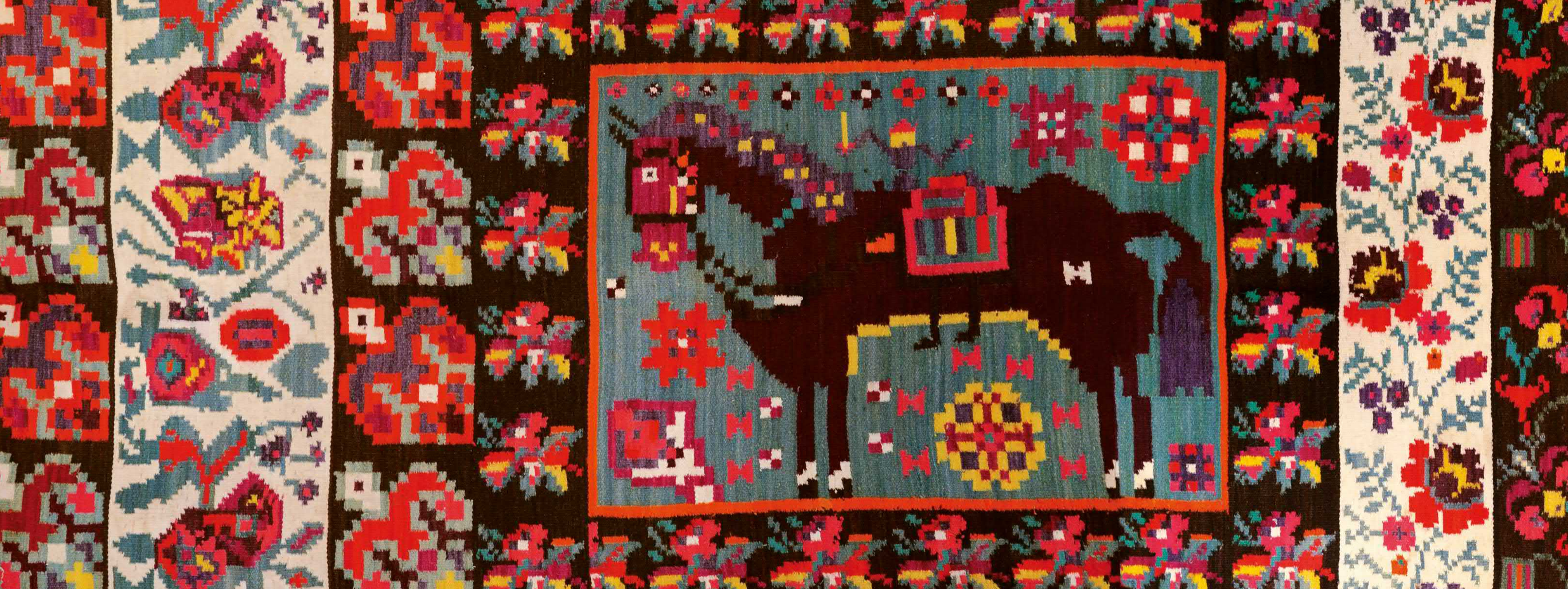
№ 105 (A)

№ 105 (A) "Verstak" (werkstatt) de Tisserand, Borispol (Gouvernement de Poltava)

Килимарство починалося вдома. Організація домашнього виробництва килимів, верет чи полотна не потребувала великих зусиль. Простий дерев'яний верстат — *кросна* — був практично у кожній сільській хаті. Сировина також була своя — у рівнинних районах сіяли коноплі та льон, а на високогір'ї розводили овець. Тому всі наші вишиті чи виткані шедеври створено з *вовни*, *льону* або *конопель*. Фарбували пряжу відварами трав, кори та закріплювали сироваткою, огірковим або капустяним розсоллом. Окрім домашнього господарства, килими виготовляли у поміщицьких та монастирських майстернях. Кріпаки та ченці ткали килими для панських палаців і козацьких старшин.

Центрами килимарства на Полтавщині були Диканька, Сорочинці, Решетилівка, Золотоноша. На зламі XIX – XX століть у багатьох осередках килимарських промислів Поділля та Галичини було засновано приватні майстерні та невеликі фабрики: у Глинянах на Львівщині, Косові, Коломиї на Івано-Франківщині, у Атаках на Буковині.

#ліжники

Вівця для гуцула — як «*нєня рідна*». «Від вівці три вигоди, — казали вони, — кожух, свита і губа сита», адже та давала вурду, бринзу, м'ясо і вовну на ліжники.

Ліжники — це товсті вовняні узорно-ткані вироби з довгим пухнастим двостороннім ворсом. Ліжниками застеляли постіль, піч, лавиці, труни; вкривалися під час снання, підкладали під голову замість подушок; покривали зверху коней; благословляли дітей до шлюбу, обдаровували молодих на весіллі; дарували «за прости біг» до церкви.

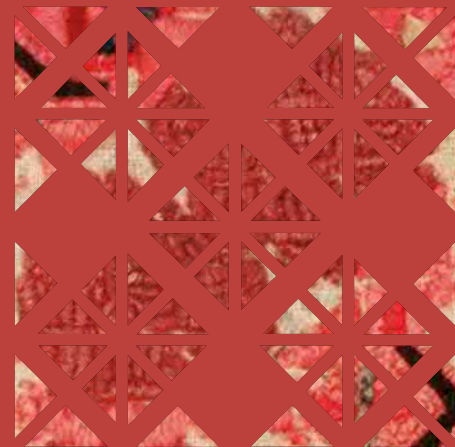
Біла, сіра, чорна вовна — барви, у які зафарбувала овець природа, — основні кольори традиційного гуцульського ліжника. Згодом з'явилися «*коверцові*» ліжники (тобто схожі на килими) з кольоровими смугами, «*скосяками*», «*клинцями*» і ромбами. Досі одним із найпотужніших центрів народного ліжникарства залишається село Яворів біля Косова. Традиція ткання ліжників тут не переривалася й зберегла свою канонічність.

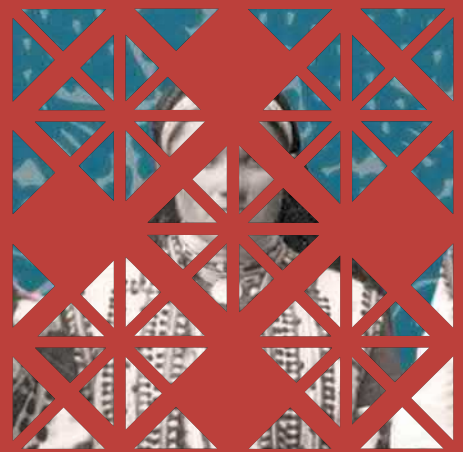

#коверцові ліжники
#глинянський килим

СОРОЧКИ

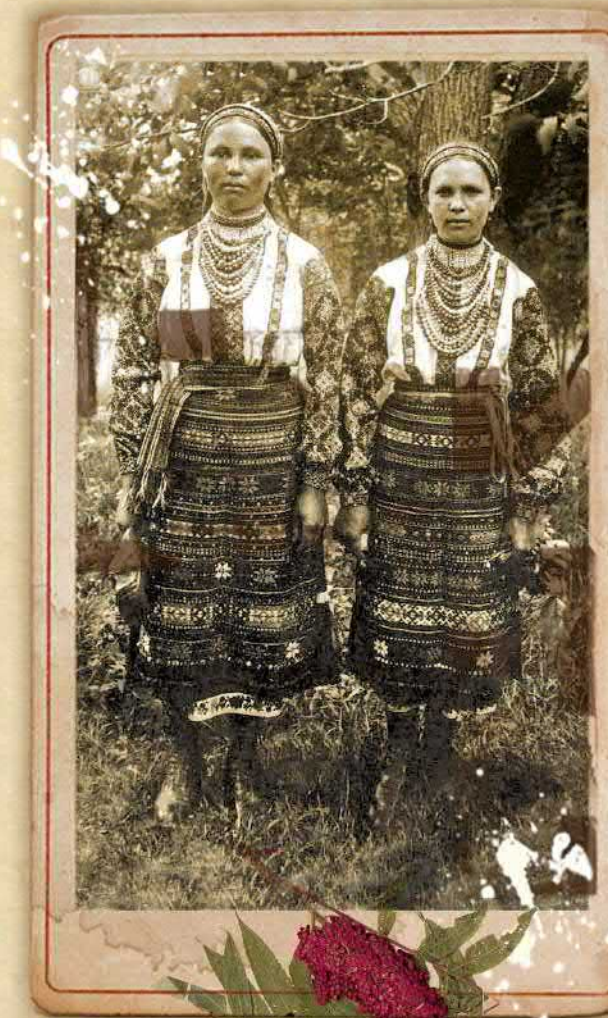
СОРОЧКИ, ЦО ЗЦІЛЮЮТЬ

Упродовж тисячоліть українці оздоблювати свій одяг вишивкою. Вже у XI столітті на Русі існувала вишивальна школа, організована сестрою Володимира Мономаха – Ганкою, де вчили гаптувати золотом і сріблом.

Поки дівчинка, починаючи років із семи, вишивала собі кілька десятків сорочок, рушників, скатертин – нитками, сріблом, золотом, бісером, лелітками, – то встигала розвинути терплячість, відчуття краси і композиції, вміння зосереджуватися і навіть впливати на власне майбутнє. Кількість вишитого була головним показником її працьовитості.

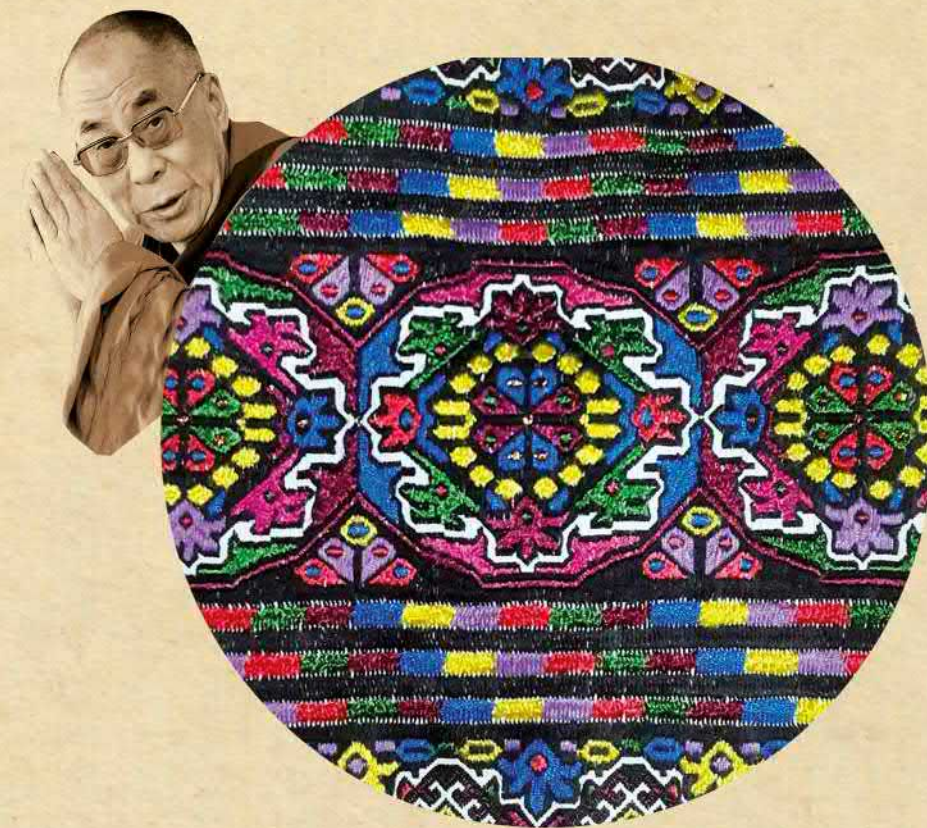
Вишиті сорочки зберігали і передавали з покоління в покоління як родинні реліквії. У вишитій на весь рукав сорочці дівчина виходила заміж, у ній же жінку проводжали в останню земну путь. Її одягали, коли погано почувалися – бо такі сорочки мали цілющу силу.

3 587 751
2 909 839
608 026 17

Щоб вишити сорочку, необхідно було 3–6 місяці щоденної багатогодинної медитації та майстерне володіння різними техніками. Кажуть, їх було понад сто — *перебір, штапівка, гладь пряма, скісна і колоскова, низинка поперечна і поздовжня, позад голки, соснівка, стебелевий шов, тамбурний, а також занизування, поверхниця, кафасор, зерновий вивід, вівсяночка, золотянка (вишивання золотою ниткою), солов'їні вічка*. І це не враховуючи технік *виколювання, вирізування, обметування, мереження і рубцювання*. Існували також локальні ноу-хау — *городоцький шов із міста Городок, що на Львівщині, чи бойківська техніка вишивки по брижах (туго зібраному полотні)*.

*#вишивка-мандала
#вишивання-медитація*

*Fai batizada em 1844
e Moa em 1855 de Peter
Luis*

#Хранителька візерунків

Звідки взялися ці техніки? А ці шалені комбінації кольорів? Помаранчевий з фіолетовим, рожевий з салат�овим... А узори? Певно, має існувати якась *Хранителька візерунків* із золотою голкою в руках, що опускає по золотій нитці точно розраховані формули неземної краси у голови жінок, які потім слухняно відтворюють їх на тугому домотканому полотні.

#борщівські сорочки

Чорні. Розкішні. Урочисті. Зашиті товстою вовною, закрученою по спіралі (тому і шов зветься «крученим»). Один такий рукав треба було вишивати цілу зиму.

#борисівські сорочки

#заставнівські сорочки

#білим по білому

Непомітно розкішні сорочки.
Виконані з ювелірною філігранністю.
До них потрібно довго приглядатись,
уважно вивчати
рослинно-геометричні орнаменти,
геніальні композиції з «ламаним деревом»,
зірками, скісним і прямим хрестом
та повільно
закохуватись.

ПЛАХТИ

ПЛАХТИ. ІНІЦІАЦІЯ У ДІВОЦТВО

Вони мали багато різних імен — *плахти, гуньки, горбатки, обгортки, опинки, запаски*. Полотнища довжиною до 4 метрів і шириною до 1 метра, якими жінки обгортали свої стегна поверх сорочки, закріплюючи їх на талії поясом. Незшиті (з двох половинок), частково зшиті — *нарозпах, суцільно ткані* — залежно від регіону.

Дівчинка отримувала свою першу плахту на знак посвятити у дівоцтво, а потім одягала її тільки на свята. Ткали святкові плахти з сировини вищої якості складнішою ткацькою технікою. За козацьких часів, коли одяг відзначався особливою пишністю, плахти виготовляли з шовку, зашиваючи їх зверху золотими та срібними нитками.

Жінка перегинала плахту вдвоє так, щоб зшита частина охоплювала фігуру ззаду, а незшиті *крила (криси)* вільно звисали по боках. Закріплювала все поясом, під який іноді підтикала передні кути. Спереду залишався невеличкий розріз, який прикривали *попередницею*.

Плахти поділялися за способом ткання — *габілочки і накладні*, та за барвою — *черчатки* мали в основі червону нитку, а *синятки* — синю. Кожен з узорів мав свою назву (як шотландські тартани): *картата, рогатка, закладяна, трещата*.

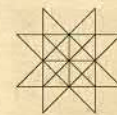
На Чернігівщині носили переважно зелені плахти, а на Полтавщині — жовті, червоні і сині. У Диканьці, Шишаках та Решетилівці ткали плахти з зірочками.

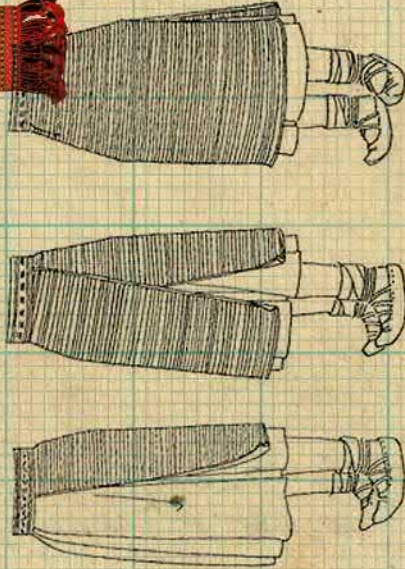

Свого часу в Україні існували цілі села, що займалися виготовленням плахт. Було навіть одне село неподалік Запоріжжя – Плахтіївка. Народна легенда стверджує, що в XVII столітті його заснував запорізький козак Головка. Він був великим майстром до ткацтва і навчав цьому ремеслу інших, зокрема й чоловіків. Добра майстриня (чи майстер) могла виткати плахту за тиждень. У кінці XIX – на початку XX століття плахти почали виходити з ужитку.

#Плахтіївка

Гуцули замість плахт носили *запаски*, часто ткані з металевою ниткою. На Буковині поширеними були *горбатки* чорного кольору зі строкатим краєм унизу. На Волині та Поліссі шили спідниці з білого полотна у п'ять-шість полотниць, закладали їх у рясні дрібні збори і по низу прикрашали червоним орнаментом.

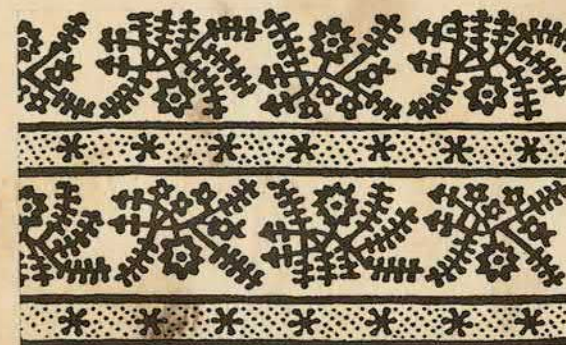

#вибійка

Виbійка, виbиванка, мальованка, друкованиця, димка — так називали тканини з візерунком, що нанесений за допомогою фігурно різьбленої і змащеної фарбою дошки. Ця техніка була популярна серед бідного сільського населення.

Наносити відбитки з різьбленої дошки на тканину особливо полюбляли на Київщині та у західних областях України (Волинь, Бойківщина) з кінця XVIII до початку XX століття. Дошки виготовляли з груші або липи. Фарбу варили у горщику в печі, зазвичай з лляної олії та природних барвників. Спершу тканину змочували водою, розтягували, а потім набивали візерунок.

Жінки робили виbійку самостійно або ж купували візерункове полотно у майстрів на ярмарках. Були також мандрівні виbійники (димкарі), що ходили від села до села та вибивали химерні візерунки всім охочим.

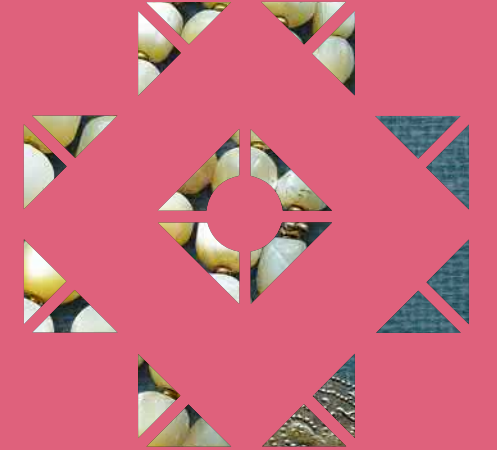
#пояси

Обов'язковим елементом, що закріплював стегновий одяг і водночас слугував вишуканою прикрасою, були пояси. Виготовляли їх з вовни, льону, конопель, шовку-сирцю або шкіри. Ширина пояса коливалася від 3 до 30 см. Вузькі (3–5 см) і довгі (до 3 м) пояси звалися *крайками* (або *оправками* чи *попружками*). Закінчувалися вони зазвичай різнокольоровими *торочками* або великими кулястими *китицями* (*кутасами*).

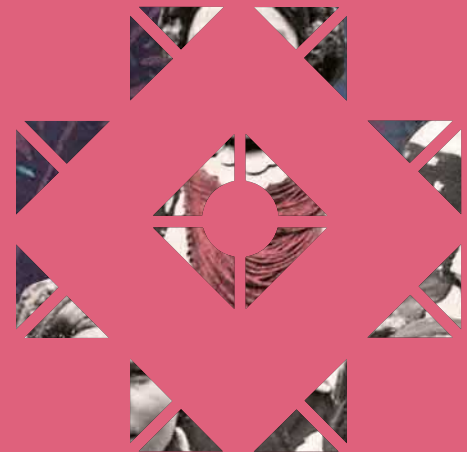
У XIII–XV столітті дорогоцінні пояси стали ознакою маєтності. Їх навіть передавали у спадок.

Вийти на вулицю без пояса означало привселюдно зганьбитися. Пояс захищав м'язи живота під час тяжкої фізичної праці, а душу – від зазіхань злої сили. На поясах тримали дрібні речі повсякденного вжитку, вишивали ініціали чи ім'я власника, дату та місце народження. Тобто пояси виконували також функцію паспортів.

НАМИСТА

НАМИСТО З МОРЯ-ОКІЯНУ

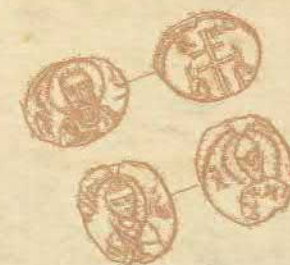
Намисто було найбільшим дівочим скарбом. Його передавали у спадок як сімейну реліквію. Воно свідчило про статус власниці: що більше разків на шії — тим багатшого панна роду.

Зберігали намисто у скрині на самому дні, під горою домотканних скатертин, рушників і сорочок.

Найдорожчим було червоне — коралі, добуті «з моря-окіану». Одна низка коралового намиста могла коштувати стільки ж, як добра корова.

Найдешевшими були пацьорки — з дрібних скляних або дерев'яних намистин. Але були ще особливі пацьорки — писані. Колись Львів і Венеція були містами однієї імперії — Австро-Угорщини, і між ними курсував потяг. На ньому й завозили до України скляні, розмальовані вручну венеційські намистини з острова Мурано — білі, рожеві, блакитні, чорні, з квіточками, позолотою, напівпрозорі, круглі, подовгасті.

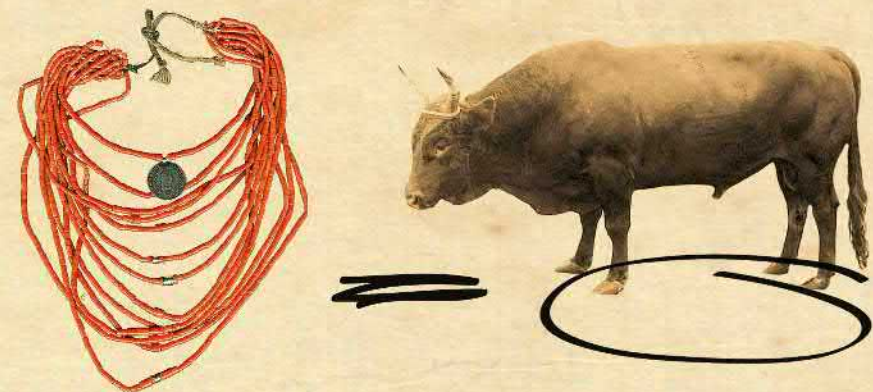
На півдні Вінниччини популярними були баламути (перекручене від «перламутр»).

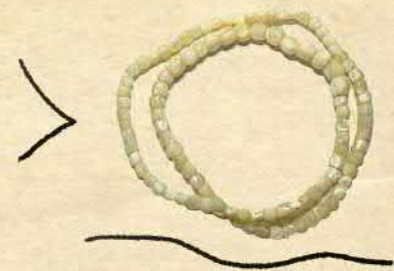
Як стверджує
баба Ганя з села
Рахни Лісові,
баламути йшли
десь посередині
між коралами
та пацьорками.

#коралі з «моря-океяну»

коралі

баламути

пацьоркі писані

Венеція - Львів

Дукач або личман — велика монета (австрійський дукат чи російський рубль) з бантом, прикрашеним каменями. Поширений у Центральній та Східній Україні. Посідав центральне місце у комплексі нагрудних прикрас. Популярними були дукачі з біблійним сюжетом. На Галичині носили дукачі і салби - від трьох (п'ять, сім) і більше монет, скріплених між собою у вигляді намиста чи нашитих на кусень тканини.

*"Если кузнец Вакула принесет те самые
черевики, что носит царица, то вот мое слово -
виду тот час же за него замуж."*

М. В. Гоголь "Ночь перед Рождеством"

Згарди — гуцульське оберегове намисто з мосяжних хрестиків, з'єднане двома дисками — чепрагами. Тільки «маєтні» гуцулки могли носити таку прикрасу. «Важкі згарди гнули їхню шию» по великих святах, оскільки були частиною «прилюдного убранє» (святкового одягу).

Шелести — гуцульське металеве намисто з невеликих круглих дзвіночків, що «шелестіли» при ході.

#прикраси з бісеру

Гердани — дві вузькі бісерні смужки зі строкатим геометричним орнаментом. Особливо поширені на Галичині; зазвичай носили чоловіки.

Силянка — неширокі (2–3 см) бісерні смужки, які жінки одягали на щодень.

Криза (королька) — широкі круглі коміри, що вкривали шию, плечі і груди; поширені на Лемківщині та Бойківщині.

ВЕСІЛЬНА СКРИНЯ ПОВНА

Як гостя з минулого, стоїть тепер у сучасній квартирі і ретранслює енергію первісних архетипів, давно забутих містом. Перебираючи її скарби, там, поміж сорочок, ґерданів, леліток, християнських богів і язичницьких оберегів, можна намацати своє щастя.

Бо те, що міститься у скрині — не предмети декоративного мистецтва, а радше форма психотерапії для жителів мегаполісу — тих, що засинають зі снодійним та радіють виключно за допомогою антидепресантів. Там речі, створені «божичами» — божими людьми, що жили у ритмі з сонцем і весь час торкалися землі, замикаючи на собі небо і землю. А через цей тривалий тілесний контакт із землею отримували бездонний, як небо, спокій, заземляючи всі свої страхи і біди. Неписемні, але відаючі, «божичі» були народними «буддами», і все, створене ними, помарковане вічністю як знаком якості.

Тому ці речі — ретранслятори тиші. Їх можна розставити по квартирі так, як ми розставляємо телевізори, радіоприймачі, комп'ютери — все те, що генерує шум. Тільки вони будуть портативними передавачами тиші і того, знайомого з дитинства, відчуття анімізму — одухотвореності всього суцього, коли стає «так любо, любо, неначе в Бога». Біля тих речей апіорі відсутня суєта. По них можна налаштовувати свої внутрішні антени, ловити спокій, як радіохвилю, і ставати справжніми.

Back to innocence — єдиний напрямок руху, що має спрацювати зараз як інстинкт самозбереження.

Подяки

Велика Традиція — це передусім про культ предків. Про живий зв'язок з мертвими — тими, хто за Межею і за тобою. Їх цілий натовп. Усі по парах: мама і тато, четверо бабусь і дідів, восьмеро прадідів, а далі шістнадцять, тридцять два... Ціла армія поколінь, що стоять за нашими спинами і дивляться у цей світ крізь нас.

Їх колись вшановували на рівні з богами. Вони були повноцінними членами родини зі своїми правами та обов'язками. Рідні нікуди не зникали. Вони з нами, за нами, за нас. Їх просто тимчасово не видно. Вірити в це — означає не боятися перейти за Межу. Бо там усі свої.

 Тому я дякую усім тим, хто за мною:

а особливо моїм бабцям (обидві мали ім'я Марія, були іконописно вродливими та біблійно мудрими), які створили мій світ і заселили його вірою, надією і любов'ю, та прадіду Дмитру Дучинському — бравому січовому стрільцеві, який інфікував нас цією безнадійною любов'ю до України.

 І тим, хто поруч:

- рідним (що з'являються в книзі то тут, то там) — моїй вічно молодій мамі, татові, Юлі Винницькій, Людмилі Самсоновій, Явдосі і Варварі Винницьким;
- рідним по духу колежанкам, які підставили свої гарні личка під фотокамери — Софії Палюх, Віті Лазоркіній, Віті Соїці, Улянці Прокопович (тобі окрема подяка за бойківську спідницю) і Дарині Бобир;
- Президенту України Віктору Ющенку, Інституту Колекціонерства та всім його членам і членкиням, а зокрема пп. Олексі Вальку, Юрію Юркевичу, Андрію Цибку, родині Богдана Сороки, Роксоляні Шимчук, Улянці Явній, чиї унікальні колекції лягли в основу цієї книги. Вони, наче бджілки, збирають найцінніше і зносять його до скарбнички, щоб врятувати від забуття, тліну і молі;

- Музею етнографії та художнього промислу у Львові, Національному музею у Львові імені Андрея Шептицького, Національному центру народної культури «Музей Івана Гончара» і директору Петру Гончару, Чернівецькому обласному музею, Національному музею українського народного декоративного мистецтва, видавництву "Родовід" і його головній редакторці Лідії Лихач;
- особливий уклін пану Тарасу Лозинському — фантастичному і фанатичному колекціонеру, який, зберігаючи минуле, без перебільшення, творить майбутнє своєю невгамовною пристрасстю і працею, та всій його родині: пані Роксоляні, пані Оксані Олексів, Остапу Лозинському, Устині та Квітці Будинкевич;
- дизайнерам прикрас — МАКОВІУА і Славі Салюк;
- перекладачу на «гуцульську мову» Андрію Грицаку;
- дуже терплячим і безмежно талановитим фотографам Олександрю Позднякову, Андрію Кісю, Миколі Веприку, Богдану Кошику, Роману Шишаку, МАКОВІУА, Віктору Попілю, Олексі Шклярю та Дмитру Клочку;
- шаленій компанії NRAVO, що повірила у мрію і якимось чарівним айтішним способом зробила з неї електронну книгу — Андрію та Наталі Табачин, дизайнеру-аніматору Андрію Іванусі та програмісту Ярославу Кіхтану;

 А на завершення тим, без кого нічого цього не було б:

- унікальній, містичній художниці з Кам'янця-Подільського Юлії Табенській, яка одним кліком може казку зробити реальністю і навпаки;
- ідеологу проекту «Ковчег», меценату і просто справжньому громадянину (як би пафосно це не звучало) Дмитру Осипову, який вміє перетворювати ідеї на Матерію.

Доземний уклін і многая літа!

*Ваша од нині й до віку,
Ірина Винницька*

MAKOVIIYA

ngravo

KOBCHG

Літературно-художнє видання

УДК 39(=161.2):745/749
В 48

Ярина Винницька, Юлія Табенська, Дмитро Осипов

СКРИНЯ. РЕЧІ СИЛИ

Текст *Ярина Винницька*
Художнє оформлення *Юлія Табенська*
Художній редактор *Анна Гіренко*
Коректор *Ольга Горба*

Винницька Ярина, Табенська Юлія, Осипов Дмитро

В 48 Скриня. Речі сили / Ярина Винницька, Юлія Табенська, Дмитро Осипов. – Львів : Видавництво Ковчег, 2019. – 156 с.
ISBN 978-966-97900-0-2

«Скриня. Речі сили» – це книга, що закохає українців у самих себе. Ексклюзивне подарункове видання зі спецефектами - витинання, тиснення золотом, друк на прозорій та напівпрозорій основі, ефекти об'ємності.

Арт-бук «Скриня. Речі Сили» – це спроба систематизувати те, з чого колись складався світ наших бабусь і що невблаганно зникає з нашого життя, наче міфічна Атлантида. Речі ужиткові, але настільки прекрасні, що мимоволі погоджуєшся із визначенням «неземна краса». Вони справді родом з «кращого світу» і служать нам порталами у «paradise city where the grass is green and the girls are pretty».

Ми об'їхали цілу країну у пошуках народних скарбів та уклали список українського must have: того, що повинно бути у серці і в хаті кожного українця. Зібрали і акуратно поскладали у скриню-ковчег, аби врятувати від глобалізаційного «потопу» і повернути у наші домівки. Це речі не прості, а чарівні... Це речі Сили. З ними у домі стає добре, за-тишно... бо ви опиняєтеся «за тишею».

УДК 39(=161.2):745/749

Підписано до друку 03.04.2019. Формат 60×84/8
Гарнітура Vernyhoga / Varon Neue. Умовн. друк. арк. 21,62
Наклад 2000 прим. Зам. № 03-04/19

КОВЧЕГ

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №6699 від 28.03.2019
ФОП Осипов Дмитро Леонідович

м. Львів 79008
вул. Вірменська, 30/3а

 Ковчег Україна

Віддруковано згідно наданих оригіналів у друкарні «Майстер Книг»
03037, м. Київ, вул. Максима Кривоноса, 2Б
Свідоцтво про реєстрацію ДК №3861 від 18.08.2010 р.
тел. (044) 390-00-56
e-mail: info@masterknyg.com.ua
www.masterknyg.com.ua

ISBN 978-966-97900-0-2

Ярина Винницька © ідея, текст, 2016
Дмитро Осипов © ідея, 2016
Юлія Табенська © художнє оформлення, 2016
Видавництво Ковчег © 2019

9 789669 790002 >

ISBN 978-966-97900-0-2

